

وظیفه شیعیان در مواجهه با ماه محرم

دکتر هدایت‌الله حسینی
پژوهشگر و مدرس

بعد از شهادت حضرت سیدالشهدا^(ع) تمام عالم بی‌قرار هستند تا روزی که منتقم حقیقی، انتقام ظلم و جفایی را که بر حسین^(ع) و یارانش روا داشته شد، بگیرد، حادثه‌ای که در ماه محرم سال ۶۱ هجری رخ داد. یک اتفاق بود و یک پیام دارد؛ اتفاقی که رخ داد، در بستر زمان و محدود به همان سال ۶۱ هجری بود اما پیامی که این حادثه عظیم دارد، تا روز قیامت و تا روزی که انسان‌ها مکلف به تکالیف الهی هستند، ادامه دارد و باید مراقب باشیم که جهت این پیام الهی منحرف نشود.

پیامی که این حادثه برای ما آورده است و مانند آیات قرآن در تارک تاریخ می‌درخشد، در وصیت‌نامه‌ای که امام‌حسین^(ع) به هنگام حرکت از مدینه به‌سوی مکه نوشته‌اند و آن را به برادرشان محمد حنفیه داده‌اند، به‌روشنی هویدا است. در آن وصیت‌نامه چنین آمده است: «به نام خداوند بخشنده مهربان، این وصیت حسین‌بن‌علی است به برادرش محمد حنفیه. حسین گواهی می‌دهد به توحید و یگانگی خداوند و گواهی می‌دهد که برای خدا شریکی نیست و شهادت می‌دهد که محمد، بنده و فرستاده اوست و آیین حق (اسلام) را ازسوی خدا (برای تمام جهانیان) آورده است و شهادت می‌دهد که بهشت و دوزخ، حق است و روز جزا بدون شک به وقوع خواهد پیوست و خداوند همه انسان‌ها را در چنین روزی زنده خواهد کرد».

امام^(ع) پس از بیان اعتقاد خود به یگانگی حق تعالی و نبوت و معاد که اصل اصول دین اسلام است و بازگو کردن هدف خود در خارج شدن از مدینه به‌سمت مکه، آن‌هم با یاران و خانواده خویش، چنین بیان می‌فرمایند: «و من از روی خودخواهی یا برای خوشگذرانی و برای فساد و ستمگری و گردن‌کشی از مدینه خارج نمی‌شوم، بلکه تنها هدف من از خروج از مدینه برای این سفر، امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر بوده است و خواسته قلبی من از این حرکت، اصلاح مفاسد امت و احیا و زنده نگه‌داشتن سنت و قوانین جدم رسول خدا^(ص) و راه و رسم پدرم علی‌بن‌ابیطالب^(ع) است. هر فردی این حقیقت را از من بپذیرد (و از من پیروی کند)، راه خدا را پذیرفته است و هر که رد کند (و از من چشم‌پوشد و پیروی مرا نکند)، من با صبر و استقامت (راه خود را) در پیش خواهم گرفت تا خداوند درمیان من و این افراد حکم کند که او بهترین حاکم است. این وصیت من به توست ای برادر و هیچ توفیقی از هیچ ناحیه‌ای برای من نیست، مگر از ناحیه حق تبارک و تعالی، (پس) به خدای تعالی توکل می‌کنم و به‌سوی او باز خواهم گشت».

اما پیام آنچه در متن این وصیت‌نامه وجود دارد و می‌تواند روشنابخش تاریخ پر از ظلم و تاریکی باشد، چند چیز کلیدی است. در رأس آن‌ها، حرکت حسین^(ع) یک حرکت اصلاحی با ابزار امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر است و این نشان از آن دارد که امام‌حسین^(ع) به قصد جنگ و خونریزی از مدینه خارج نشده‌اند.

امام‌حسین^(ع) طالب اصلاح امور مسلمانان و حتی بشریت هستند. براساس این وصیت‌نامه، ایشان یک مصلح هستند که ابزار اصلاحی‌شان، امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر است، یعنی این امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر یک ابزار اصلاحی باید باشد. ازسوی دیگر برای انجام دادن امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر متوسل به سنت جده‌شان پیامبر خدا^(ص) و سیره و روش پدرشان علی‌بن‌ابیطالب^(ع) می‌شوند، یعنی نباید در عنصر امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر روشی غیر از این دو انتخاب شود که ممکن است نام امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر داشته باشد ولی به شکل و روشی دیگر، یکی از موضوعاتی که امروز باید رعایت شود، آن است که بزرگداشتی برای مقام و تکریم حضرت سیدالشهدا^(ع) برگزار و نیز نشان داده شود که ای امام‌حسین^(ع)! ما پیام تو را دریافت کردیم و تلاش خواهیم کرد بتوانیم آن را در این زمان عملیاتی کنیم. باید این نکته را نیز بدانیم که در راه برگزاری بزرگداشت و تکریم مقام سیدالشهدا^(ع)، نباید برای کسی زحمت درست کرد و باری بر دوش دیگران گذاشت، بلکه باید تلاش کرد باری از دوش دیگران برداشته شود، به‌ویژه آن دسته از شیعیان حضرتش که در این راه، توفیق خدمتگزاری دارند. یکی از نکاتی که در طول این سال‌های اخیر در برگزاری مراسم عزای آن توجه شده است، منع مزاحمت برای دیگران است، مانند مانع راه افراد نشدن و اینکه مردم در رفت‌وآمدشان دچار زحمت نشوند و اگر محیطی به‌خاطر پذیرایی از عزاداران حضرت سیدالشهدا^(ع)، نیاز به نظافت داشته باشد، خود متولی نظافت شوند و اجازه ندهند مأمورانی که وظیفه نظافت شهر را برعهده دارند، کار مضاعفی انجام دهند، البته در کنار این توجه اخلاقی عزاداری، باید عناصر موجود در هدف حضرت سیدالشهدا^(ع) به‌ویژه عنصر و ابزار امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر با روش سنت پیامبر^(ص) و سیره علی‌بن‌ابیطالب^(ع) پررنگ شود و در این ایام بیش از همه خود را نشان دهد.

بیرس و بدان

حکم پوشیدن لباس مشکی در محرم و صفر

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به‌شماره پیامک ۰۷۲۸۹۰۳۰۰ یا ما در میان بگذارید.

سئوال: **با توجه به حکم کلی که پوشیدن لباس سیاه کراهت دارد و در نماز نیز مکروه است، آیا پوشیدن لباس مشکی در ایام عزای سید و سالار شهیدان، اباعبد...الحسین^(ع)، کراهت ندارد؟**

● پاسخ اجمالی

پوشیدن لباس سیاه در مصیبت و عزای ائمه اطهار^(ع) به‌خصوص حضرت اباعبد...الحسین^(ع) نه‌تنها کراهت ندارد، بلکه چون از مصادیق تعظیم شاعرئ اسلامی است و باعث زنده نگه‌داشتن اهداف امام‌حسین^(ع) می‌شود، دارای ثواب و اجر الهی است. پوشیدن لباس سیاه در عزای حضرت سیدالشهدا^(ع)، به نشانه غم و اندوه، سیره و روش موجود درمیان مردم از زمان ائمه معصوم^(ع) تا عصر حاضر بوده است، تا جایی که بزرگانی همچون مرحوم آیت‌ا...العظمی بروجردی در روز عاشورا، قبا‌ی سیاه بر تن می‌کردند. از فرزند امام‌سجاد^(ع) نقل شده است که وقتی امام‌حسین^(ع) به شهادت رسید، زن‌های بنی‌هاشم لباس سیاه و خشن پوشیدند و از گرما و سرما شکوه نمی‌کردند و علی‌بن‌حسین^(ع) برای آنان طعام درست می‌کرد، بنابراین پوشیدن لباس سیاه برای عزای امام‌حسین^(ع)، همچنین غذا دادن به عزاداران، مورد تأیید امام‌سجاد^(ع) بوده است. تأیید امام، دلیل بر جواز بلکه بر رجحان این عمل است. بالاخره اینکه سیره تمام بزرگان دین و علمای امامیه در ایام سوگواری حضرات معصوم و به‌ویژه حضرت سیدالشهدا^(ع)، پوشیدن لباس سیاه بوده است و کسی از علما و بزرگان مذهب، ایرادی به این کار نگرفته، بلکه این عمل، پسندیده و خوب شمرده شده است که می‌توان به مستحب‌بودن آن نیز حکم کرد. همچنین می‌توان ادعا کرد لباس سیاه در تمام عصرها و زمان‌ها، دلیل و علامت عزای و سوگواری است؛ کما اینکه پوشیدن لباس رنگین، دلیل بر شادی و عید و جشن است. به‌هر حال عزادار بودن شیوه‌های مختلفی دارد. ممکن است با پوشیدن لباس مشکی باشد یا با پرهیز از افعال و کارهای شاد یا با گریه کردن و گریستن و شیوه‌های مختلف دیگر. امیدوار هستیم بتوانیم این حالت عزاداری را در این ایام سوگواری رعایت کنیم.

● آیت...العظمی خاتمه‌ای

پوشیدن پیراهن مشکی برای ابراز حزن بر مصیبتی که بر سیدالشهدا^(ع) و اهل بیت^(ع) وارد شده است، مطلوب است.

● آیت...العظمی بهجت

پوشیدن پیراهن مشکی، مانعی ندارد، بلکه مطلوب است.

● آیت...العظمی فاضل‌لنکرانی

ایشان درمورد نماز خواندن با لباس مشکی تأکید کرده است؛ چون لباس سیاه، علامت عزاداری سیدالشهدا^(ع) است و عزاداری آن حضرت کمال رجحان دارد، لذا نماز خواندن با آن مکروه نیست.

● آیت...العظمی نوری‌همدانی

پوشیدن لباس مشکی در عزای ائمه^(ع)، رجحان دارد و کار خوبی است.

شهریار

شماره ۲۳۲
۲۳ شهریور ۱۳۹۲
شماره ۳۹۱۰

SHAHIRANNEWS.IR
۱۴

معرفی

با رعایت این آداب بهره بیشتری

از سفر کربلا خواهید برد

زائر حسینی این گونه است

حمیده ذاکری^(۱) به حال و هوای محرم نزدیک می‌شویم. پرچم‌های عزای و لباس‌های ماتم مهیا می‌شوند و برخی آماده رفتن به میعادگاه یار می‌شوند، آماده سفر به کربلا که یکی از آرزوهای دیرینه هر شیعه دوستدار امام‌حسین^(ع) است؛ به‌خصوص که در سال‌های نه‌چندان دور، راه این سفر به روی ما بسته بود و به‌آسانی نمی‌توانستیم به کربلا برویم. با نگاهی به سفرنامه‌ها نیز درمی‌یابیم که سفر به این سرزمین و زیارت حرم امام‌حسین^(ع) و برادر گرامی‌شان حضرت عباس^(ع)، سفری سخت اما شیرین برای ایرانیان بوده است؛ مسیری که طی آن برای زائران با خود نوعی سیر و سلوک را نیز به‌همراه داشته است. درحال حاضر ما به‌آسانی این راه را طی می‌کنیم، با این حال همچنان آداب و اعمالی وجود دارد که با رعایت آن‌ها می‌توانیم سفری پربار را برای خود رقم بزنیم. در ادامه با هم آداب سفر به شکل عام و آداب سفر کربلا به‌طور خاص را مرور می‌کنیم.

آداب سفر کربلا به‌طور خاص

ضامن برآورده شدن حوائج شما و دفع یلا از شما در دنیا و آخرت هستیم. پس آن‌گاه پیامبر و علی از راست و چپ، آن‌ها را دربر می‌گیرند تا زمانی که به‌سوی خانواده‌شان برگردند».

نماز خواندن زیاد

زائران باید در سفر به نمازهای واجب اهمیت بدهند و تلاش کنند در اول وقت آن‌را اقامه کنند. نماز، وسیله‌ای برای پاک کردن روح آدمی است. همچنین شایسته است به‌خواندن نمازهای مستحبی مانند نماز شب اهتمام شود.

صلوات بر محمد و خاندان محمد^(ص)

صلوات بر پیامبر^(ص) ذکر بسیار مبارک و با عظمتی است که بر زبان آوردن آن در همه احوال و زمان‌ها دارای ثواب است و در زیارت، یاداشش مضاعفی می‌شود.

با وقار بودن

در اعمال زیارت، داشتن وقار در رفتار توصیه شده است. شایسته است زائر با داشتن وقار ظاهری و آرامش باطنی، آهسته به‌سوی حرم گام بردارد.

پرهیز از نگاه به حرام

چشم‌پاکی یکی از آداب زیارت است. نگاهی که بناسبت به مرقد و ضریح مطهر ائمه^(ع) بیفتد، شایسته است که خود را از آلودگی حفظ کند.

کمک به نیازمندان در سفر

لازم است مراقب همراهان حاجتمندان باشیم و با آنان همراهی کنیم. همچنین اگر در شهری که به زیارت رفته‌ایم نیازمندی وجود داشت، در حد توان به آن‌ها نیز کمک کنیم. پیامبر خدا^(ص) فرمودند: «هر که مؤمن مسافری را یاری دهد، خداوند ۷۳ ناراحتی را بر زبان آورد که کند و در دنیا و آخرت او را از هم‌وغم پناه دهد و بلا‌ی بزرگی را که در روز اجتماع مردم [فردای قیامت] با آن روبه‌روست، برطرف سازد».

تقیه

در سفر زیارتی امام‌حسین^(ع) ممکن است انسان به‌دلیل شدت تأثر از مظلومیت حضرت، گاه سخنانی را بر زبان آورد که موجب رنجش خاطر دیگر مسلمانان شود یا شاید حتی خطری خودش را تهدید کند. اینجاست که باید از زبان مراقبت کرد تا هر چیزی را گرچه حق هم باشد، بر زبان جاری نسازد.

آداب سفر زیارتی به‌طور عام

همان‌طور که گفته شد، سفر معنوی کربلا اصول و آدابی دارد. همانند هر عملی، زیارت کربلا نیز باید با نیت خالص خدایی انجام شود. وصیت کردن و صدقه دادن قبل از سفر، دعا در شروع سفر، تهیه وسایل موردنیاز سفر، داشتن اخلاق نیک، سازش با هم‌سفرها، وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری از آداب سفر در اسلام هستند.

اعلام سفر به خانواده، قبل از سفر سفارش شده است. این امر در سفر زیارتی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. با انجام این کار از عوای خیر اطرافیان بهره‌مند و همچنین واسطه‌ای برای رساندن سلام آن‌ها به محضر امام^(ع) می‌شویم. صدقه دادن قبل از سفر نیز، بسیار توصیه شده است. این عمل، انسان را از شر بدی‌ها و مشکلات، خلاص می‌کند.

برپایه توصیه امامان معصوم^(ع)، لازم است خرج سفر از مال حلال و پاکیزه باشد. این توصیه در زمان انجام سفر زیارتی اهمیت بیشتری می‌یابد. بنا بر روایات، فرد درحالی که حقی بر گردن دارد، باید از سفر پرهیزد.

معمولا ما سفرهای زیارتی را به‌طور دسته‌جمعی می‌رویم. خوب است بدانید که تنها سفر کردن در روایات، نهی و انتخاب هم‌سفر و همراه خوب و همسان توصیه شده است. بهتر است هم‌سفران از نظر توان مالی، هم‌سطح باشند تا سبب سرشکستگی یکدیگر نشوند و فرد کم‌برخوردار بیش از توان خود به خرج نیفتد. هماهنگ و هم‌فکر بودن همراهان از نظر عقاید مذهبی، سطح علمی و فضیلت انسانی، نیز اوقات بهتری را در سفر رقم خواهد زد.

هر منطقه و جامعه دارای آداب، رسوم و فرهنگ خاصی است که رعایت آن‌ها از وظایف مسافر به‌شمار می‌رود. احترام به این اصول و قوانین، از ایجاد تعارض و تنش جلوگیری می‌کند. این امر در سفرهای زیارتی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. لازم است در سفر به کربلا به آداب و رسوم و فرهنگ مردم عراق احترام بگذاریم و با رعایت نکات اخلاقی، خاطره خوبی برای آن‌ها بسازیم.

در سفر زیارتی ما به‌دنبال نزدیکی بیشتر به خدا و اولیای او هستیم. پس شایسته است در این مسیر به حقوق افراد، تعدی و تجاوز نکنیم. آلوده نکردن مسیر و مقصد سفر، بسیار مهم و یکی از توصیه‌های مهم دین اسلام است. همچنین ایجاد آلودگی صوتی، سبب رنجش هم‌سفران و مردم منطقه می‌شود. به‌طور کلی در طول سفر نباید سبب تخریب یا آلودگی محیط زیست بشویم و باید از تجاوز به حریم دیگران اجتناب کنیم. بسیار پسندیده است که در طول سفر تا حد امکان زیاله‌ها را جمع‌آوری کنیم و زباله‌ای را در مسیر رها نسازیم.

عکاسی یکی از عادات مثبت در سفر است که به‌ثبت خاطرات کمک می‌کند، با این حال در سفرهای زیارتی باید مراقب باشیم که این ثبت خاطرات، ما را از اعمال زیارت بازدارد و همچنین خلوت دیگران را به‌هم نزند. باید توجه کرد که در عکاسی از افراد، حتما رضایت و اجازه آن‌ها لازم است و رعایت نکردن این موضوع، تجاوز به حریم شخصی افراد محسوب می‌شود.

در روایات برای زیارت مرقد مطهر امام‌حسین^(ع)، آدابی ذکر شده است. در اینجا یکی از این روایات را که آداب جامع‌تری در آن آمده است، محور بحث قرار می‌دهیم و درباره آن گفت‌وگو می‌کنیم. امام‌صادق^(ع) آداب زیر را برای زائر حسینی، سفارش فرموده‌اند.

رفتار نیکو با همراهان

زائر حسینی باید رفتار خوب و نیکو با همراهان و اطرافیان خود داشته باشد. کسانی که می‌خواهند از مسافرت خود بهره‌برند و مشمول عنایت حضرت حق قرار گیرند، باید این نکته را رعایت کنند.

صبر و تحمل و پرهیز از مجادله

در سفرهای زیارتی، به‌دلیل ازدحام جمعیت و نیز محدودیت امکانات، معمولا مشکلاتی پیش می‌آید که اگر زائر دارای صبر و تحمل نباشد، ممکن است با دیگران درگیر شود یا رفتار ناپسندی از او سر بزند. برای پیشگیری از بروز چنین وضعیتی، زائر حسینی باید با تمرین صبر و تحمل، به ثمرات زیارت دست یابد.

کم‌گویی

کم‌گویی و به‌نیکی سخن گفتن در سفر کربلا توصیه شده است. این کم‌گویی، تمرکز انسان را به‌سوی هدف، معطوف می‌کند و پرکات بسیاری را به‌سمت روح انسان جاری می‌سازد. پرهیز از بحث‌های نایباجا، اجر سفر انسان را زیاد می‌کند.

یاد خداوند

ذکر گفتن در طول مسیر، سبب بخشش گناهان و شایستگی روح برای دیدار حرم می‌شود.

طهارت

طهارت و رعایت بهداشت، باعث سلامتی زائر و اطرافیان او و داشتن سفری دور از بیماری می‌شود. غسل زیارت پیش از رفتن به حرم، بسیار نماز خواندن و صلوات گفتن در این سفر، توصیه شده است.

غسل پیش از رفتن به مرقد امام‌حسین^(ع)

در روایت دیگری امام‌صادق^(ع) می‌فرمایند: «... هنگامی که فردی قصد زیارت امام‌حسین^(ع) را کند، پس از آنکه غسل زیارت کرد، محمد^(ص) او را ندا می‌کند: ای واردشوندگان بر خدا! شما را به‌همراهی من در بهشت بشارت باد! سپس امیرمؤمنان^(ع) ندا می‌کند: من